

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası
Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

Şerî İlet

Eyad Dana'ya

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullah Şeyhimiz, şerî illetle ilgili şu soruya cevap vermenizi rica ediyoruz; şerî illet, kulların fiilleriyle ilgili şeri hitabın neresine dahil edilmektedir? İktiza hitabına mı yoksa tahyir veya vaz'i hitabına mı dahil edilmektedir? Sebep ve illet arasındaki fark nedir?

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Şerî hüküm; iktiza, tahyir veya vaz'i ile kulların fiilleriyle alakalı Şâri'nin hitabı olarak tarif edilmektedir...İktiza, talep etmek demek olup fiilin talebini ve (fiilin) terkinin talebini kapsadığı gibi (fiilin) kesin talebini ve kesin olmayan talebini de kapsamaktadır. Dolayısıyla fiilin talebi kesinse farz olur, fiilin talebi kesin değilse mendup olur. (Fiilin) terkinin talebi kesinse, haram olur, (fiilin) terkinin talebi kesin değilse mekruh olur. İşte dört hüküm bunlardır. Bunların beşincisi ise tahyirdir ki o da mubahtır. Bu beş hüküm, teklif hükümleridir... Buna mukabil vaz'i hükümler beş tanedir: 1-Sebep 2- Şart 3- Mani 4- Azimet ve ruhsat 5- Sihat, butlan ve fesattır.

Gördüğünüz gibi illet, şerî hükmün tarifine dahil edilmediği gibi teklif şeri hükme ve vaz'i hükme de dahil edilmemektedir... Zira illet, şerî hükmün delili mesabesinde. Dolayısıyla o, tertip bakımından şerî hükümden önce gelir ve onun üzerine şeri hüküm bina edilir, yani o delil olup fer'î bir hüküm değildir... Hakeza illet, hükme sevk edendir. Sebebe gelince; o, hükmün varlığını bildiren ve belirleyen olup başka bir şey değildir. Zira hükmü gerektiren şey, kesin emir hususunda varit olan delildir. Sebebin deliline gelince; o, hükmün varlığını bildiren işareti içermektedir.

Daha fazla açıklama için şunları söyleyebiliriz:

İlet, hükme sevk eden husustur. Yani illet, teşride hükmün kendisinden dolayı konulduğu husustur. Zira illet, hükme dair delildir, ona alamettir ve onu belirleyendir. Fakat illet, bunun yanı sıra hükme sevk eden husustur. Zira illet, hükmün kendisinden dolayı konulduğu husustur. Bu nedenle nâssın akledilenidir. Nâss illeti kapsamıyorsa, onun mantuku vardır, mefhumu vardır fakat makulu yoktur. Dolayısıyla nâssa, başkası kesinlikle ilhak olunmaz. Fakat nâss, içindeki hükümlerle anlaşılır bir vasfı birleştirerek bir illeti kapsıyorsa, o zaman onun mantuku olur, mefhumu olur, makulu olur. Dolayısıyla ona başkası ilhak edilir. Böylece illetin varlığı; nâssı, olaylardan başka çeşitleri ve başka fertleri kapsar kılar. Bunu da mantuku ve mefhumu ile değil de, (olayların nâssta) geçenle birlikte illette ortak oluşlarından dolayı ilhak yoluyla yapar. Ayrıca illet, hükmün delili hakkında gelebilir. Zira hükme delalet eden hitap, hitabın içerdiği illete de delalet etmiş olabilir. Allah'ı Teâla'nın şu kavlinde olduğu gibi: مَا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَاللِّرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةَ بَيْنِ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ “Allah'ın (fethedilen) ülkeler halkından Rasulü'ne verdiği fey' (silah kullanmadan elde edilen ganimet) Allah, Rasul, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizde yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmasın diye.” [Haşr-7] Sonra şu kavlinde olduğu gibi: “...لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ “fakir muhacirler içindir.” [Haşr-8] Böylece ayet, fey'in fakir muhacirlere verilmesi hükmüne delalet etmektedir. Onun

için Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem hakkında bu ayetin indiği o fey'i –ki o, Nadiroğulları fey'i idi- fakir olan iki adam dışında Ensar'a vermeksizin sadece muhacirlere vermiştir.

Aynı şekilde ayette geçen illete delalet etmiştir. O da Allah'ı Teâla'nın şu kavlidir: كَيْ لَا يَكُونَ "Mallar sadece içinizde zenginler arasında dolaşan bir devlet olmasın." [Haşr-7] Yani, devlet/mal ve imkânın sadece zenginler arasında kalmasın, bilakis başkalarına da geçsin diye, demektir. Böylece bu illet de, hükmün konuluşuna sevk eden olarak hükme delalet etmektedir.

Sebebe gelince; o, -hükmün teşrii için değil- hükmün varlığını bildiren olmasından dolayı semi delilin delalet etmesiyle belirlenmiş olan her açık sıfattır. Buna dair örnek, Allahu Teala'nın şu kavlidir: أقيم الصلاة لِذُلُوكِ الشَّمْسِ "Güneşin batıya dönmesinden ... (kadar belirli vakitlerde) namaz kıl." [İsra-78] Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şu kavlidir: إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ فَصَلُّوا "Güneş tam tepeden batıya doğru kaymaya başladığında namaz kılın." [Beyhaki rivayet etti.] Dolayısıyla bu ayet ve hadis, güneşin tam tepeden batıya doğru kaymasının, namazın varlığını belirleyen bir işaret olduğunu açıklamaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu vakit var olursa, namaz da var olur demektir. Yani diğer şartların gerçekleşmesi halinde namazı eda etmek caizdir anlamındadır... Tüm sebepler de aynı şekildedir. Allahu Teala'nın şu kavli gibi: فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ "İçinizden kim (Ramazan) ayına şahit olursa oruç tutsun." [Bakara-185] Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şu kavli gibi: صُومُوا لِرُؤُوتِهِ "Hilali görünce oruç tutun." [Buhari rivayet etti.] Dolayısıyla hilalin doğup görülmesini, Ramazan orucunun varlığını belirleyen bir işaret olarak açıklamaktadır...

Böylece sebep ile illet arasındaki fark ortaya çıkmaktadır. Zira sebep, "namazın varlığını belirleyen bir işaret olan güneşin zevali gibi hükmün varlığını belirleyen bir işarettir." İlete gelince o; "hükmün konuluşuna sevk edendir. Dolayısıyla illet, hükmün varlığı için değil teşri/konulması için bir sebeptir. Bu yüzden illet, nâss gibi hükmün delillerinden bir delildir." Nitekim namazdan alıkoymak Subhanehu ve Teala'nın şu kavlinden istinbat edilmiştir (çıkarılmıştır): إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ "Cuma günü namaza çağrıldığınızda alış-verişi bırakıp Allah'ın zikrine koşunuz." [Cuma-9] Dolayısıyla namazdan alıkoyan, cuma namazı vaktinde alışverişin haram olması hükmünün kendisinden dolayı konduğu husustur. Onun için bu sebep değil illettir. Bu yüzden güneşin zevali (güneşin batıya doğru yönelmesi) gibi değildir. Zira, (güneşin batıya yönelmesi) illet değildir. Çünkü öğle namazının (hükmü) ondan dolayı konulmamıştır. (Güneşin batıya yönelmesi) ancak öğle namazının (hükmünün) varlığına işarettir.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 13 Receb 1437

M. 20/04/2016

Cevaba, hizbin emirinin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3702/>